

2. Metodické poznámky

Publikace sleduje a analyzuje data z běžné demografické statistiky, která má Český statistický úřad k dispozici jednak z vlastních individuálních hlášení o jednotlivých demografických událostech, jednak z datových zdrojů převzatých z jiných institucí.

Databáze z hlášení o demografických událostech má Český statistický úřad k dispozici zpravidla od roku 1991 (odchyly jsou uvedeny dále). Údaje z databází jsou doplněny údaji z publikací "Pohyb obyvatelstva" (v Československé socialistické republice, v České socialistické republice, v České a Slovenské Federativní republice, v České republice) a od roku 2005 z publikace „Demografická ročenka České republiky“ za příslušný rok. Poprvé byly údaje v členění podle vzdělání uvedeny za rok 1976 a to za sňatky, rozvody, matky narozených a zemřelé, od roku 1986 za migraci, od roku 1987 za potraty.

Předmětem analýzy nejsou údaje zjišťované při sčítáních lidu, domů a bytů. Pokud jsou zde údaje z těchto cenů použity, je to výhradně k doplnění charakteristiky určitého jevu event. k propočtům z běžných (ročních) údajů.

Publikace je zaměřena na demografické životní události osob, u nichž bylo na hlášeních uvedeno vysokoškolské vzdělání. Hodnoty ukazatelů jsou srovnávány s celkovou populací, nikoliv s jinými vzdělanostními kategoriemi. Publikace tedy není analýzou z hlediska závislosti ukazatelů na vzdělání, ale pouze pohledem na demografické chování osob s vysokoškolským vzděláním.

Osoba s vysokoškolským vzděláním je osoba, která absolvovala studium na vysoké škole. Na vysoké škole je možné studovat po získání úplného středního vzdělání nebo úplného středního odborného vzdělání (výjimkou jsou umělecké vysoké školy, kam lze přijmout uchazeče s výjimečným talentem i bez dosažení středoškolského vzdělání). Studium je zakončeno státní zkouškou, v určitých oborech i obhajobou diplomové práce.

Následující čtyři odstavce (jsou uvedeny proloženě) jsou převzaty z Vývojové ročenky školství Ústavu pro informace ve vzdělávání a to z internetových stránek <http://www.uiv.cz/>.

Vysokoškolské vzdělávání poskytují v České republice všechny vysoké školy, a to v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech. Studium je poskytováno jak formou prezenčního studia, tak formou studia distančního a kombinovaného. Od roku 1999 působí na území ČR i soukromé vysoké školy, které poskytují především vzdělávání v bakalářských studijních programech.

Vysoké školy prošly od roku 1989/90 do současnosti významnými změnami. Zákonem č. 172/1990 Sb., o vysokých školách, byly zavedeny nové druhy studia na vysokých školách, v současné době studují studenti v programech bakalářského, magisterského a doktorského studia. Dříve charakteristické 4–6leté studium na vysokých školách se transformovalo do magisterských studijních programů, nově vzniklé bakalářské studijní programy jsou kratší, obvykle tříleté. Rada škol zavádí dvoustupňové studium, kdy absolvent bakalářského studijního programu pokračuje v „krátkém“ 2–3 letém magisterském navazujícím studijním programu.

Absolventi bakalářských studijních programů studia získávají titul bakalář (Bc.), absolventi magisterských studijních programů studia titul magistr (Mgr.), inženýr (Ing.), případně doktor medicíny, doktor veterinárních věd, apod. (MUDr., MVDr. ...). Absolventi, kteří získali titul Mgr. mohou po složení státní rigorózní zkoušky získat titul PhDr., RNDr. ... Po úspěšném ukončení magisterského studijního programu mohou studenti pokračovat ve studiu v doktorských programech (obvykle tříleté, dříve postgraduální), které nahrazují dřívější vědeckou a odbornou přípravu. Absolventi získávají titul Ph.D.

Vysoké školy prodělaly další změny po roce 1998 (resp. 1999). V roce 1998 byl přijat nový vysokoškolský zákon – zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění některých předpisů. Zákon umožňuje vznik neuniverzitních vysokých škol, o akreditaci studijních programů ve spolupráci s vysokými školami mohou požádat další vědecké a vzdělávací instituce, mohou vznikat soukromé vysoké školy.

V následujícím textu používáme pro osoby s ukončeným vysokoškolským vzděláním i pojem vysokoškolák event. vysokoškolačka. Znamená to, že slova vysokoškolák event. vysokoškolačka v této publikaci neznamenají studenta vysoké školy, ale absolventa. V obdobném, výše uvedeném, významu je používáno i přídavné jméno vysokoškolský. V tabulkách a grafech má stejný význam zkratka vš.

Údaje uvedené v publikaci se týkají všech obyvatel, kteří mají na území České republiky trvalé bydliště a to bez ohledu na jejich státní občanství, od roku 2001 – v návaznosti na Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – včetně cizinců s tzv. dlouhodobým pobytem (tj.s pobytem na základě víza nad 90 dnů, podle zákona č.326/1999 Sb. o pobytu cizinců) a cizinců s přiznaným azylem (podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu) na území ČR. Od 1.5.2004, v návaznosti na tzv. Euronovelu zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, se údaje týkají občanů zemí EU s přechodným pobytem na území ČR a občanů třetích zemí s dlouhodobým pobytem.

U všech údajů s věkem se vždy jedná o dokončený věk v rocích.

Při uvádění státního občanství je pro Českou republiku použit výraz Česko, pro Spojené království Velké Británie a Severního Irsku výraz Spojené království a pro Spojené státy americké zkratka USA.

Údaje za kraje a okresy jsou za celé období roků 1991-2006 přepočteny na územní strukturu platnou k 1.1.2007.

V demografické statistice ČR je za sňatek považováno uzavření manželství, za něž zaslala zpravodajská jednotka (matrika) statistické hlášení Obyv 1-12 o uzavření manželství. Sňatky jsou územně tříděny podle místa trvalého bydliště ženicha. Za roky 1991-1994 nebylo zjišťováno státní občanství snoubenců. Databáze sňatků za roky 1992 a 1993 je ve vyznačení vzdělání snoubenců poškozena a proto za tyto roky nejsou data za sňatky vysokoškoláků uváděna.

V demografické statistice ČR je za rozvod považován zánik manželství, o kterém zaslala zpravodajská jednotka (soud) statistické hlášení o rozvodu Obyv 4-12 příslušnému krajskému soudu a o kterém je ve statistickém hlášení konstatováno, že manželství bylo rozvedeno. Rozvody jsou územně tříděny podle posledního společného bydliště manželů.

V demografické statistice ČR je za narozenou osobu považováno dítě, o jehož narození zaslala vykazující jednotka (matrika) statistické hlášení o narození Obyv 2-12. V této publikaci jsou uváděna data výhradně za živě narozené. Narození jsou územně tříděni podle místa trvalého bydliště matky. Úhrnná plodnost představuje počet živě narozených dětí, které by připadaly na ženu během celého jejího reprodukčního věku (15-49 let), pokud by se během tohoto období neměnily míry plodnosti žen podle věku a zůstaly na úrovni daného roku.

Údaje za potraty jsou zpracovány ze souboru dat, který ČSÚ přebírá od Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS). V roce 1991 byla mimoděložní těhotenství zahrnuta do umělých přerušeni těhotenství (UPT), od roku 1992 do ostatních potratů. Za rok 1991 databáze potratů na ČSÚ k dispozici není. Úhrnná potratovost představuje počet potratů, které by připadaly na každou ženu během celého jejího reprodukčního věku (15-49 let), pokud by se během tohoto období neměnily míry potratovosti žen podle věku a zůstaly na úrovni daného roku. ÚZIS používá od roku 1994 podrobnější klasifikaci vzdělání. Údaje o potratech žen s vysokoškolským vzděláním jsou v této publikaci souhrnem položek za ženy se vzděláním bakalářským a vysokoškolským dle členění ÚZIS.

V demografické statistice ČR je za zemřelou osobu považována osoba, za niž vykazující jednotka (obecní nebo městský úřad pověřený vedením matriky) zaslala Statistické hlášení o úmrtí (Obyv 3-12). Vzdělání je v databázích o zemřelých vyznačeno až od roku 1995. Údaje o zemřelých podle příčin smrti tak spadají do období platnosti Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů ve znění 10. decenální revize (MKN-10), která platí od roku 1994.

V následujícím textu je předmětem zájmu pouze stěhování mezi obcemi ČR, tedy stěhování, které mění počet obyvatel obcí. Výjimkou jsou pouze údaje v přílohové tabulce 6, ve které jsou pro posouzení vývoje v delší časové řadě uvedeny i údaje o vnitřním stěhování v ČR včetně migrace mezi obvody v Praze. Údaje o stěhování včetně vnitropražského pohybu jsou k dispozici za roky 1986–1999, bez něj za roky 1991-2004. Z údajů za roky 1986-1990 stěhování mezi obvody v Praze není možno vyloučit. Až do roku 2004 (včetně) se údaje o stěhování získávaly agregací statistických hlášení o stěhování Obyv 5-12 zasílaných Českému statistickému úřadu (dále jen ČSÚ). Od roku 2005 je výkaz Obyv 5-12 zrušen a ČSÚ přebírá údaje o stěhování obyvatelstva z Ministerstva vnitra – informačního systému evidence obyvatelstva, vedeného

podle zákona 133/2000 Sb. o evidenci obyvatel. V této evidenci však nejsou některé údaje, mezi nimi i údaje o vzdělání stěhujících se osob. Obdobné platí i pro údaje o stěhování (i vnitřním) cizinců a to již od poloviny roku 2004, od kdy jsou údaje poskytovány Ředitelstvím služby cizinecké a pohraniční policie, které vede evidenci pohybu. Zde uvedená data o migraci vysokoškoláků jsou tedy za uzavřené období a nebudou mít pokračování za další roky.

V údajích o zahraniční migraci informace o vzdělání nebyly buď sledovány vůbec nebo jejich uvádění bylo nedostatečné a proto v této publikaci zařazeny nejsou.

Obrat stěhování je úhrnem přistěhovalých a vystěhovalých za danou územní jednotku za určité období, zpravidla za kalendářní rok. Rozdíl mezi přistěhovalými a vystěhovalými tvoří přírůstek (úbytek) stěhování nebo migrační saldo. Index efektivnosti migrace vyjadřuje poměr salda k obratu.

Veškeré výpočty relativních údajů uvedené v publikaci jsou z nezaokrouhlených čísel.

Použité značky v tabulkách

- ležatá čárka na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval
- . tečka na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý
- x ležatý křížek na místě čísla značí, že zápis není možný z logických důvodů
- 0 nula je použita pro označení číselných údajů menších než polovina zvolené měřicí jednotky